

Kristīne Kuzņecova, Bc.sc.soc.

Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātāja

Milzu apaļpūpēdis 103 cm apkārtmērā

Izbaudot sēņošanas sezonu, LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijas piedāvā apmeklētāju uzmanībai 1922. gadā atrastu 103 cm liela apkārtmēra milzu apaļpūpēža augļķermeni.

1922. gada 2. septembrī atrastais 103 cm liela apkārtmēra milzu apaļpūpēža augļķermenis, kas atrodas LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijā (Foto: Sarmīte Livdāne)

Sarkankalna slimnīcas ārsts psihiatrs Ernsts Hollanders ar milzu apaļpūpēdi (Foto no LU Muzeja krājuma)

1922. gada 2. septembrī šo iespaidīga izmēra sēni **Rīgas Sarkankalna vājprātīgo iestādes (Irrenanstalt Rothenberg)** parkā atradis kāds mēms slimnieks. Tanī pašā dienā iestādes direktors Dr. Hermanis Buduls (tajā laikā būdams arī Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes docents nervu un garīgajās slimībās) **sēni atsūtījis Botānikas laboratorijai**. Svaiga augļķermeņa smagums bijis apmēram 6 kg.

2018. gada sēnei milzu apaļpūpēdim ir **vairāki latīņu nosaukumi:**

- Calvatia gigantea (Batsch ex Pers.) Lloyd;
- Langermannia gigantea (Batsch ex Pers.) Rostk.;
- Globaria bovista (L.) Schröt.;
- Lasiosphaeria gigantea (Batsch ex Pers.).

Tie ir **pūpēžu ģints pārstāvji**, kas pieder pie bazīdijsēņu nodalījuma atmateņu klases. Pūpēžu sēnes ir polifilētiskas (pārstāvji cēlušies no diviem vai vairāk priekštečiem, kuri nav kopīgi visiem taksona pārstāvjiem). To bazīdijsporas vismaz augļķermeņu attīstības sākumā attīstās tajos iekšēji. Te pieder ļoti daudzveidīgas bazīdijsēnes kā **dažādi pūpēži, zemeszvaigznes, zemestauki, ligzdenītes u.c.**

Milzu apaļpūpēdis Latvijā ir sēne **ar lielākajiem zināmajiem augļķermeņiem**. Tie ir lodveidīgi, saplacināti, olveidīgi, līdz 69 cm plati. Pie augļķermeņa pamatnes redzami auklveidīgi sēņotnes pinumi. Eksoperīdija (augļķermeņa apvalka ārējais slānis) ir ļoti plāna, mīksta, trausla, gluda vai pārslaina, balta vai dzeltenīga, sažūstot brūna, atdalās gabaliņiem. Endoperīdija (augļķermeņa apvalka iekšējais slānis) ir plāna, plēvveidīga, ļoti trausla, nobriedušiem augļķermeņiem salūst gabaliņos. Gleba (receklaina, gļotaina vai pulverveida masa daudzu augstāko sēņu, piemēram, pūpēžu un trifeļu, augļķermeņa iekšpusē, kurā veidojas sporas) sākumā ir balta, vēlāk dzeltenzaļa, nobriedusi olīvbrūna ar tikko samanāmu sterilu pamatni. Jaunie augļķermeņi ir ēdami, noņemot apvalku (perīdiju). Kad tie iekrāsojas jau dzeltenīgi, augļķermeņi ēšanai nav derīgi. Lielākais zināmais eksemplārs ir **ar apkārtmēru 166 cm**.

Milzu apaļpūpēži pārsvarā **aug** lapu koku mežos, arī pļavās, ganībās, krūmājos, parkos un dārzos, visās pasaules daļās, gan tropos (Javā), gan arī ziemeļos (Skandināvijā, Īslandē). Latvijā ne bieži, vasarā un rudenī. Sēnei ir daudzgadīga sēņotne. Tāpēc vietās, kur tā atrasta, sēnes augļķermeņi parādās gadu no gada. Dabā cilvēki bieži vien neļauj šīs sēnes augļķermeņiem sasniegt maksimālo lielumu, tos **saspārdot un sabradājot**.

Milzu apaļpūpēdis apskatāms Kronvalda bulvārī 4, Rīgā iepriekš piesakoties LU Muzeja ekskursijai “Ieskats Botānikas un mikoloģijas kolekcijas krājumā”, sīkāka informācija kolekcijas [vietnē](#).

Izmantotie informācijas avoti:

Kļaviņš, A. (b.g.). *Milzu apaļpūpēdis*. Izgūts no <https://www.latvijasdaba.lv/senes/langermania-gigantea-batschpers-rostk/>

Meiere, D., Dāniele, I., & Latvijas Mikologu biedrība. (2018, 22.febr.). *Gada sēne 2018 – milzu apaļpūpēdis (Calvatia gigantea)*. Izgūts no <https://dabasdati.lv/lv/article/gada-sene-2018-ndash-milzu-apalpupedis-calvatia-gigantea/>

Wikipedia. (2018, 7.nov.). *Milzu apaļpūpēdis*. Izgūts no https://lv.wikipedia.org/wiki/Milzu_apaļpūpēdis